

Bálint Sándor is csatlakozott hozzájuk mint sereghajtó. Amíg a hársak alatt a Dóm tértől az Indóház elé ér az ember, sok mindent hallhat, láthat. Tiszába ömlő harangszót, mellékutcákból kibukkanó napsugaras-istenszemes házakat, sánta palánkot... Úgy képzelem, hogy Bálint Sándor effélékkel mulatta magát, s legfeljebb félfüllel érzékelte, miről is vitáznak lelkesen József Attilának: kapitalizmus, osztályharc, szocializmus, világforradalom.

Amikor „Attila” búcsút vett a baráti kompániától, mégis váratlan dolog történt. Bálint Sándor kivált a búcsúztatók gyűrűjéből s utánaszaladt a megránduló vonat peronján integető József Attilának.

Gyenge hangján azt kiáltotta oda neki:

– Attila, aztán ha gyün majd az a forradalom, neköm is szóljatok!

(Érdekes, hogy 1971 előtt, szegedi éveimben ezzel a Bálint Sándor-történettel nem sikerült találkoznom. 1994. november 25-én, a debreceni Kamár György-konferencián hallottam egykori szegedi tanítványomtól, Imre Mihálytól, aki a professzoranekdóták első sorozatára reflektált véle. A történet az ötvenes-hatvanas években még afféle „dugáru” lehetett, mi talán ezért nem ismertük.)

57. Halász Előd és a Béke Tanszék

Ama ötvenes-hatvanas évek szegedi „professzor-fenegyereke” kétségkívül a nagy tudású és nagy tekintélyű Halász Előd volt. A legelképesztőbb történetek keringtek s keringnek róla; aki csak ismerte, annak biztosan van néhány meghökkentő Halász-sztorija. Magam láttam, hogy jókedvében vidáman rollerezett az Egyetemi Könyvtár vaspolcos raktártermeiben; hallottam, hogy olyan merész kijelentéssel nyitott meg egy tanszéki értekezletet, amit a jegyzőkönyv-vezetésből debütáló titkárnő leírt ugyan, de utána mindjárt el is ájult; tanúsíthatom, hogy sajátos módon vette fel honoráriumait. A Halász-extravaganciák a provincializmus és a sématisáló politikai és tudományos divatok elleni tiltakozás jelei voltak. Amikor pl. Halász professzor egy dermesztően fagyos légkörű, abszolút egyhangúsággal mindent megszavazó szakszervezeti gyűlésen váratlanul egymaga ellenszavazott valami ártatlan ügyben, aztán meg ki is lépett a szakszervezetből, mindenki tudta, minek szavazott ellent s miből lépett ki.

Divatos kocsma volt akkortájt Szegeden az úgynevezett Béke Tanszék. A Bölcsészkarról a belvárosba igyekvő szinte el sem kerülhetett, csak végig kellett mennie a Partizán utcává átkeresztelt egykori Honvéd utcán (fiatal szegedi tanárként egyik házában Babits Mihály lakott egykor). Ahol a Honvéd-Partizán út „oda rúg ki a” Boldogasszony-Április 4. sugárútra, ott volt „bezzeg hangos” a Béke Tanszék. Hivatalos nevén a Békéről elnevezett Büfé. A Béke Tanszék nevet alighanem azért kapta, mert nemcsak egyetemi hallgató, tanársegéd, adjunktus, docens fordult meg ott sűrűn, de egy aktív tanszékvezető professzor is: Halász Előd. Állítólag értekez-

letet is tartott söröshordókon helyet foglaló asszisztenciájának, s ha telefonja egyetemi szobájában nem felelt, a Béke Tanszéken mindig meg lehetett találni.

Bölcsészhallgató slapajként (tudvalevően így nevezik a fizetés nélküli ifjú szerkesztőgyakornokot) én is ott kerestem fel, amikor rám bízta a Tiszatáj szerkesztőségben: tudakoljam meg tőle, hol kívánja felvenni honoráriumát.

– Professzor Úr – fordultam hozzá a kitöltendő blankettával, ahogy rátaláltam a Kossuth-, Terv-, Fecske-cigaretták füstfüggőnye mögött –, hová óhajtja küldetni honoráriumát, lakására vagy az egyetemre?

Halász Előd kivette barnás fogai közül agyonszítt pipáját, elővett egy elegáns hamburgi töltőtollat, s határozottan beírta a megfelelő rubrikába: Béke Tanszék.

És ott kapta meg a honoráriumot.

58. A Halász-körmondat

A néhány évvel fölöttem járt Beck Zoltán kollégám Halász-anekdótái közül választottam ki az alábbi négyet s munkáltam meg a magam „epikai modorában”.

Halász Előd mindig lendületes szabadelőadásokkal nyűgözte le hallgatóit. Nemesyszer előfordult: olyan hatalmas körmondatok liános dzsungelébe bonyolódott, hogy csak az őszinteség *macheté*-jével tudta kivágni magát.

– Várjanak, újra kezdem, mert nem tudom hozzám méltón befejezni.

59. Halász és Sőtér

A Szegeden született Sőtér István 1948-tól 1952-ig szülővárosában volt professzor. A két sztár tanár, Sőtér és Halász Előd nem mondhatni, hogy szívélyes viszonyban rivalizált egymással.

Egyszer egy szegedi tudományos ülészen Sőtér tartott előadást. Nehezen kezdődött el a kötelező vita, ezért az elnöklő Koltay-Kastner Jenő – ahogy Beck Zoltán fogalmaz – a töle megszokott jóhiszemű tapintattal megkérdezte:

– Halász professzortársamnak mi a véleménye?

Halász Előd felállt.

Megtömte a pipáját.

Rágyújtott.

És kiment az ülésteremből.

60. Halász-rigmus Sőtér-sírra!

A feszített Halász–Sőtér viszonyra utal az a sírvers is, amit Szegeden Halász Elődnek tulajdonítanak:

Itt nyugszik a Sőtér Pista,

Az a rossz szürrealista.

Az ítélet – kommentál Beck tanár úr –, Sötér korai elbeszéléseire vonatkozhat. Ugyanő a rossz helyett az ugyancsak sz-szel kezdődő ama változatra voksol, amit nem tartok illendőnek idézni.

*

(Én úgy tudom, ezeket az ötvenes évekbeli sírverseket jórészt Jékely Zoltán írta. A másik ismert Sötér-epitáfium is Zsoli zsonglőrré vall: „Itt nyugszik Sötér Etienne, / Csak egy kicsit keletyien”.)

61. Pásztor-óra és pásztoróra

Bíró Ferenc meséli:

Sötér professzor egyik szegedi előadása tanrend-egyeztetési nehézségek miatt „belelógott” Pásztor Emil nyelvészeti szemináriumába. A hallgatók kezüket-lábukat törték, hogy a katalógusos Sötér-órára eljussanak.

A csinos K. V., a későbbi ismert nyelvész, nekünk is kedves tanárnőnk, akkor volt bölcsész-hallgató. Bizony elkésett egyszer jócskán egy fiúval együtt. Próbáltak besettenkedni, de a Jókai-regénymodell fejtegetésében megzavart Sötér István rájuk rivallt:

– Maguk hol voltak eddig?

A megszeppentek őszintén és egyszerre válaszolták:

– Pásztor-óránk volt.

62. A Halász-órávázlat

Az ötvenes évek közepén kötelező volt a professzor-előadások utolsó öt-tíz percét az előadás témájára vonatkozó polgári nézetek cáfolásával eltölteni. És kötelező volt órávázlatok készítése is; ezeket bármikor ellenőrizhette az ideológiai felsőbbség. Halász Előd ennek úgy tett eleget, hogy órávázlatait gyufásdobozokra írta. Ezek mindig kéznél voltak, tekintve, hogy pipázott. Előadás közben néha rá is pillantott a Goethe- vagy Madách-gyufásdobozra, hadd lássák, hogy vázlatot követ. Egy óraközi szünetben az egyik vázlat-skatulyát (véletlenül vagy szándékosan) ott felejtette a katedrán. Kíváncsi lányok mindjárt lecsaptak rá. De megrökönyödve, vihogva dobták vissza. Egyetlen kétszótagos szó volt ráírva: a káromkodásokban leggyakrabban használt *lóalkatrész fölöttébb alantas elnevezése*.

*

(A történet alighanem vándoraneddota. Én Bóka Lászlóról hallottam mesélni, hogy egyszer lendületes *da capo senza fine* Ady-előadást tartott a kaposvári színházban, de jegyzetbe, papírba soha nem pillantott bele, csak egy gyufásdobozra vetett pillantást olykor-olykor.